

Asia Nimipäivien luettelosuoja mobiililaitteissa

Hakija Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy

Annettu 5.6.2013

Tiivistelmä *Kokonaisen nimipäiväluettelon käyttäminen mobiilisovelluksessa kuuluu tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitetun luettelosuojan piiriin, vaikka sovelluksen käyttäjällä oli mahdollisuus käyttää samanaikaisesti vain pientä osaa luettelon tiedoista.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

Yliopiston almanakkatoimisto pyytää tekijänoikeusneuvostolta kantaa siihen, loukkaako nimipäivien jakaminen tai myyminen mobiililaitteisiin Helsingin yliopistolla olevaa nimipäivien tekijänoikeutta (luettelosuojaa).

Lausunnonpyytäjä viittaa Korkeimman oikeuden tuomioon KKO 2000:56. Korkeimman oikeuden tuomiossa Helsingin yliopiston vahvistamaa nimipäiväluetteloa pidettiin tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentissa tarkoitettuna luettelona, jossa oli yhdisteltynä suuri määrä tietoja. Helsingin yliopisto ei toiminut myöskään viranomaisena, eikä kyse ollut näin ollen tekijänoikeuslain 9 §:ssä tarkoitetusta julkisen elimen päätöksestä tai lausumasta.

Lisäselvityspyynnön perusteella hakija on ilmoittanut, että Yliopiston nimipäiväluettelo lausunnonpyyntöajankohtana koostuu kahdesta listasta: suomalaisesta ja suomenruotsalaisesta nimipäivälistasta. Nimipäivälistoja uudistetaan nykyään viiden vuoden välein. Viimeisin uudistus tehtiin vuodelle 2010, ja se on voimassa vuoden 2014 loppuun saakka. Tässä uudistuksessa suomalaiseen listaan otettiin 39 uutta nimeä. Lisäksi kolme listalla ennestään ollutta nimeä siirrettiin toiselle päivälle. Suomenruotsalainen lista täydentyi puolestaan 21 nimellä. Vuoden 2010 uudistuksen jälkeen suomalaisessa nimipäiväkalenterissa on 834 nimeä ja suomenruotsalaisessa 659 nimeä. Lisäksi kolme nimeä siirrettiin toiselle päivälle. Kummastaakaan listasta ei poistettu yhtään nimeä. Vuoden 2010 uudistus toi myös runsaasti muutoksia eri kalenteripäivillä olevien nimien järjestykseen. Tämä johtuu siitä, että nimipäiväkalenterissa nimet esitetään kunkin päivän kohdalla niiden (kalenteriuudistuksen laatimisen ajankohdan) yleisyysjärjestyksen mukaan, eikä aakkosjärjestyksessä (esimerkiksi 30.4. Mirja, Miia, Mira, Mirva, Mirka, Mirjami, Mirkka). Uusi nimipäiväluettelo julkistettiin ensi kerran syyskuussa 2008. Luettelo on hakijan mukaan tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisen luettelosuojan piirissä.

Yliopiston almanakkatoimisto laskuttaa paperikalentereista esimerkiksi 500–2000 kappaleen painoksilla 0,175 euroa (+alv) painetusta kalenterista. Yliopiston almanakkatoimiston mukaan nimipäiviä julkaistaan esimerkiksi painetuissa kalentereissa, lehdissä, radiossa ja televisiossa. Lyhyiden katkelmien käyttämisestä nimipäiväluettelosta ei peritä maksua. Lausunnonpyytäjän esitteessä ”Teemme kalenterin vuodeksi 2012” maksullisen ja maksuttoman käytön rajanvedosta todetaan seuraavaa:

”Päivittäisten tai viikoittaisten nimipäivätietojen julkaiseminen... on vapaata. Maksulliseksi nimipäivien julkaiseminen muuttuu, jos kävijä saa nähtäväkseen yli kahden viikon nimipäivät kerrallaan tai aakkosellisesta listasta yli 15 peräkkäistä nimeä.”

Kyseinen rajanveto on peräisin kalenterin määritelmästä, jota Ajasto Oy käytti ennen vuotta 1995, jolloin almanakkaerioikeus kumottiin. Rajanveto on lausunnonpyytäjän mukaan katsottu edelleen käytännössä sopivaksi.

Tietokoneruudulla voidaan näyttää kerrallaan esimerkiksi koko kuukausi. Tässä tapauksessa rajanveto on lausunnonpyytäjän mukaan selvä. Pienikokoisemmissa mobiililaitteissa rajanveto käy vaikeammaksi, sillä nimipäivät eivät näy pitkinä katkelmina, vaan tyypillisesti viikon pituinen katkelma kerrallaan. Mobiilisovelluksia, jotka sisältävät suomalaiset ja/tai ruotsalaiset nimipäivät myydään ja jaetaan lausunnonpyytäjän mukaan ainakin Nokian OVI-Storessa, Android Marketissa ja iPhone App Storessa.

Yliopiston almanakkatoimisto toteaa, että nimipäivien julkaisemisessa mobiililaitteissa on tällä hetkellä kolmenlaista käytäntöä.

- 1) Osa ohjelmantekijöistä ostaa käyttöoikeuden koko luetteloon ja maksaa tekijänoikeusmaksua myymiensä sovellusmäärien mukaan (pari tähänastista tapausta, joista kummassakin sovelluksia on myyty muutamia tuhansia kappaleita vuodessa).

Lausunnonpyytäjän mukaan nimipäivien käyttö on ongelmaton tässä tapauksessa.

- 2) Osa ohjelmantekijöistä ostaa almanakkatoimistosta pelkät nimipäivälistat ilman julkaisu-oikeutta tai kokoaa julkaistuista lähteistä omat listansa, jotka ovat identtisiä yliopiston listan kanssa. Sen jälkeen he myyvät tai jakavat kuluttajalle sovelluksen, jossa on mukana täydellinen nimipäiväluettelo. Kuluttaja näkee listasta kerrallaan vain pienen osan, mutta voi selata koko vuoden luetteloa tai saada hakutoiminnolla näkyviin minkä tahansa listassa olevan nimen.

Lausunnonpyytäjän mukaan kyseinen käytäntö rikkoo tekijänoikeuslakia. Vaikka loppukäyttäjä saakin nimipäivät näkyville mobiililaitteensa kuin vain lyhyen katkelman kerrallaan, on myynti- tai jakotilan-

teessa luovutettu eteenpäin koko vuoden nimipäiväluettelo ja tällä tavalla loukattu tekijänoikeutta. Lausunnonpyytäjät rinnastaa käytännön sähköiseen kirjaan. Tällöinkin loppukäyttäjä näkee vain pienen osan tekstiä, mutta hänelle on myyty koko tiedosto. Tiedoston myyjä maksaa tekijänoikeusmaksua kirjan tekijälle. Lausunnonpyytäjän mukaan mobiilisovelluksen tekijä on velvollinen pyytämään sovelluksen myyntiin tai jakamiseen almanakkatoimiston luvan ja maksamaan soveltavan tekijänoikeusmaksun.

- 3) Osa ohjelmantekijöistä ostaa listat ilman julkaisu-oikeutta tai kokoaa listan itse. He myyvät tai jakavat kuluttajalle sovelluksen, jossa kuluttaja saa näkyviinsä vain kahden seuraavan viikon nimipäivät aikajärjestyksessä tai aakkosellisesta listasta korkeintaan 15 nimeä kerrallaan.

Tämäkin käytäntö rikkoo lausunnonpyytäjän mukaan tekijänoikeutta, sillä siinä myydään tai jaetaan loppukäyttäjälle koko nimipäiväluettelo. Toisaalta loppukäyttäjä saa näkyviinsä vain sen verran aineistoa kuin almanakkatoimiston vuoden 2012 ohjeissa sallitaan maksuttomasta käytöstä.

Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy pyytää tekijänoikeusneuvoston kannan siihen, loukkaako nimipäivien jakaminen tai myyminen mobiililaitteisiin tapauksissa kaksi ja kolme tekijänoikeuslakia.

Almanakkatoimisto haluaa edelleen saada tekijänoikeusneuvostolta päätöksen, joka koskisi paitsi nykyistä, vuosina 2010–2014 voimassa olevaa luetteloa, myös yliopiston tulevia nimipäiväluetteloita, jotka jatkossakin uudistetaan viiden vuoden välein.

VASTINEET

Lausunnonpyytäjän mukaan nimipäiväsovelluksia myydään ja jaetaan ainakin Nokian OVI-Storessa, Android Marketissa ja iPhone App Storessa. Nokia ja Google eivät vastanneet vastinepyyntöön. Apple lausui, ettei ota asiaan kantaa.

Lausunnonpyytäjät nimesi intressitahoiksi useita henkilöitä ja yrityksiä, jotka ovat julkaisseet mobiilikalentereita tai kyselleet asiasta. Ilkka Pirttimaa on ostanut lausunnonpyytäjän mukaan nimipäiväluettelon ja käyttänyt sitä alle viikon katkelmissa. Hän vastasi vastinepyyntöä koskeneeseen sähköpostiin, mutta ei toimittanut vastinetta. Pauli Jokela päätyi olemaan tekemättä sovellusta johtuen tekijänoikeuksista ja mahdollisista maksuista. Tiedusteluja lausunnonpyytäjälle lähettäneet Petri Partio, Johannes Niemelä ja Joni Saarelainen eivät vastanneet vastinepyyntöön. Ixonos on lausunnonpyytäjän mukaan jakanut ilmaiseksi mobiilisovellusta, jossa on lausunnonpyytäjän tietojen mukaan nimipäivät mukana. Ixonos ei vastannut vastinepyyntöön.

Mobile Means Oy ja AppSoftia AB ilmoittivat toimivansa ensimmäisen kohdan mukaan. Adfore Technologies Oy julkaisee tässä.fi -palvelua, jota mikään mainituista käyttömuodoista ei heidän ilmoituksensa perusteella koske. Sovellus hakee kuluvaan päivän nimipäivätiedot reaaliajassa palvelimelta, jossa ne eivät ole luettelona saatavilla. Täten he eivät jättäneet vastinetta.

Skunkkitalli Oy:llä on Nokia Storessa myynnissä Juhlat 2012 nimipäiväsovellus. Sovellus on julkaistu ainoastaan kotinäyttöä tukeville Anna- ja Belle-käyttöjärjestelmän puhelimille. Lausuntopyyntöä esitetyn Almanakkatoimiston määritelmän mukaan Skunkkitalli Oy:n sovellus rikkoo tekijänoikeuksia (määritelmä 2), koska se sisältää koko nimipäiväluettelon ja käyttäjä voi selailta nimipäiviä sekä tehdä hakuja pidemmälle kuin kahden viikon ajan jaksolle. Sovellusta julkaistaessa selkeitä sääntöjä ei mobiilisovelluksille vielä ollut. Ennen julkaisua Skunkkitalli Oy lähetti kuvauksen sovelluksen toiminnasta Yliopiston almanakkatoimistoon ja kysyi luvan julkaisuun almanakkapäällikkö Heikki Ojalta. Tuolloin hän kertoi, että pelisääntöjä ollaan parhaillaan tekemässä. Hän lupasi, ettei tekijänoikeusmaksuja peritä jälkikäteen, vaikka käyttö todettaisiin myöhemmin maksulliseksi. Skunkkitalli Oy:n mielestä on hyvä, että säännöt ovat selkeät ja yhdenmukaiset. Skunkkitalli on luvannut poistaa sovelluksen myynnistä tai jatkaa julkaisua ja maksaa tekijänoikeusmaksut heti sääntöjen täsmennyttyä.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa sopimusten sisältöön tai tulkintaan.

Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin mukainen luettelosuoja

Tekijänoikeuslain (TekijäL 404/1961) 49 §:ssä säädetään ns. luettelosuojasta. Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan sillä, joka on valmistanut luettelon, taulukon, ohjelman tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltyä suuri määrä tietoja, on yksinomainen oikeus määrätä työn koko sisällöstä tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osasta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla ne yleisön saataviin.

Tekijänoikeuslain esitöiden mukaan tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen luettelosuojan ainoana edellytyksenä on, että työhön on yhdistelty suuri määrä tietoja. Suoja on riippumaton sisällön valinnan tai järjestelyn kriteereistä ja mahdollisesta omaperäisyydestä. Luettelosuojasäännöksellä on tahdottu suojata tuotteita, jotka

eivät ole tekijänoikeudellisessa mielessä teoksia, mutta joiden aikaansaaminen vaatii tiettyä vaivaa, ammattitaitoa ja pääomaa. (Komiteanmietintö 1953:3, s. 79. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta 1997/170, s. 5 - 6).

Korkein oikeus on käsitellyt luettelon valmistajan oikeutta ratkaisusaan KKO 2000:56. Korkeimman oikeuden tuomiosta ilmenevillä perusteilla Helsingin yliopiston vahvistamaa nimipäiväluetteloa pidettiin tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentissa tarkoitettuna luettelona, jossa oli yhdisteltynä suuri määrä tietoja.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt luettelosuojaa useissa lausunnoissaan. Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa TN 1993:4 matematiikan malliratkaisusta koostuvassa ratkaisuluettelossa oli 403 sivua ja se sisälsi 1203 laskutehtävän ratkaisun. Ratkaisuluettelossa oli yhdisteltynä suuri määrä tietoa ja luettelo sai siten tekijänoikeuslain 49 §:n mukaiselta luettelosuojaa.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa TN 2010:12 kahdeksansivuinen kirjallinen hanke-esitys ei saanut tekijänoikeuslain 49 §:n mukaista luettelosuojaa. Lausunnossaan TN 2005:2. tekijänoikeusneuvosto totesi, että esimerkiksi matemaattisia tehtäviä malliratkaisuineen sisältävä harjoituskokoelma voi saada tekijänoikeuslain 49 §:n luettelosuojaa, jos kokoelma koostuu suuresta määrästä – satoja tai tuhansia kappaleita – laskutehtäviä. Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin nojalla suojaetuiksi on katsottu esimerkiksi puhelinluettelo (1987:16), nimipäiväluettelo (lausunnot 1995:11 ja 1996:1), yrityksen kirjanpidossa käytettävät tilikartat (2001:5), 200 asiakirjamallin muodostama, tietokonelevykkeelle tallennettu kokonaisuus (1996:15) sekä 197 lippua käsittävä lippukokoelma (2000:9).

Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen suoja tulee luettelon, taulukon tms. työn valmistajan hyväksi. Valmistaja on yleensä se juridinen tai fyysinen henkilö, joka on taloudellisesti vastuussa luettelon kokoamisesta. Suoja voi siis alkuperäisestikin kuulua juridiselle henkilölle (Komiteanmietintö 1987:8, s. 136 - 137, SOU 1965:25, s. 391).

Luettelosuoja on TekijäL 49 §:n 3 momentin mukaan voimassa, kunnes 15 vuotta on kulunut vuodesta, jona työ valmistui, tai jos työ saatettiin yleisön saataviin ennen tämän ajanjakson päättymistä, 15 vuotta siitä vuodesta, jona työ saatettiin ensimmäisen kerran yleisön saataviin. Jos luetteloon tehdään muutoksia tai lisäyksiä tms., on mahdollista, että tällainen luettelo katsotaan uudeksi luetteloksi, jonka suoja-aika lasketaan tämän muutetun luettelon valmistumisesta ja yleisön saataviin saattamisesta (ks. myös HE 161/1990 vp). Hakijan esittämän selvityksen perusteella neuvosto katsoo, että hakemuksen kohteena

oleva, 2010–2014 voimassa oleva nimipäiväluettelo on luettelo, jonka tekijänoikeuslain 49 §:n mukainen suoja-aika on voimassa.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että nimipäivien käyttäminen mobiili-sovelluksessa lausuntopyynnön 2 ja 3 kohtien mukaisesti perustuu aina koko nimipäiväluettelon hyödyntämiseen, vaikka mobiililaitteen haltija voikin sovellusta käyttäessään samanaikaisesti käyttää vain pientä osaa luettelon tiedoista. Nimipäiväluettelon kappale voi olla joko sovelluksen käytettävissä palveluntarjoajan palvelimelta (online-käyttö) tai palvelimelta voidaan ladata kappale nimipäiväluetteloä kuhunkin sovellusta käyttävään mobiililaitteeseen. Tarkemmasta teknisestä toteutuksesta riippumatta kysymys on aina nimipäiväluettelon yhden tai useamman kappaleen valmistamisesta ja niiden saattamisesta yleisön saataviin, joka kuuluu tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitetun luettelosuojan piiriin.

Luettelosuoja tuottaa laissa tarkoitetun yksinoikeuden luettelon koko sisältöön tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaiseen osaan mutta ei luettelon sisältämiin yksittäisiin tietoihin. Lausunnonpyytäjän mukaan osa ohjelmantekijöistä kokoaa julkaistuja lähteistä oman nimipäiväluettelonsa. Tekijänoikeusneuvosto toteaa tämän johdosta, että Yliopiston yksinoikeus ei sinänsä estä muita kokoamasta omia nimipäiväluetteloitaan, jos kokoaminen tapahtuu muulla tavoin kuin Yliopiston nimipäiväluetteloä tai sen olennaista osaa hyödyntämällä. Jos luettelon kokoaminen tapahtuu Yliopiston nimipäiväluettelon tietoja hyödyntämällä, merkitystä ei kuitenkaan ole sillä, tapahtuuko kopioiminen yhdestä vai useammasta Yliopiston nimipäiväluettelon perustuvasta lähteestä.

Hakija on edelleen pyytänyt neuvostolta kannanottoa tulevaisuudessa julkaistavien nimipäiväluetteloiden luettelosuojasta. Tämän johdosta tekijänoikeusneuvosto toteaa, ettei se ota kantaa vielä valmistamattomien luetteloiden suojaan.

Yhteenveto

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnön 2 ja 3 kohdissa tarkoitetussa nimipäiväluettelon käyttämisessä on kysymys tekijänoikeuslain 49 §:n mukaisen luettelosuojan piiriin kuuluvasta luettelon kappaleiden valmistamisesta ja niiden saattamisesta yleisön saataviin. Neuvosto ei ota kantaa tulevaisuudessa valmistettavien nimipäiväluetteloiden mahdollisesti saamaan suojaan.

Puheenjohtaja

Pekka Pulkkinen

Sihteeri

Anna Vuopala

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston jaostossa. Asian esitteli neuvoston esittelijän, varapuheenjohtajan ja puheenjohtajan ollessa esteellisiä hallitussihteeri Anna Vuopala opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Puheenjohtajana toimi Pekka Pulkkinen.